



Bevezetés

A nemzetközi szakirodalomban önálló irányvonalat képvisel a pszichoanalitikus pszichodráma – mind egyéni (Kestemberg és Jeammet, 1987), mind csoportos (lásd jelen számban René Kaës könyvfejezetét és Erdélyi Ildikó élményszerű leírását) változata. A főként Franciaországban és az Egyesült Államokban alkalmazott egyéni megközelítést a súlyos, pszichotikus személyiség szerveződésű betegek számára fejlesztették ki, akiknek belső világuk megragadásához, strukturálásához, kifejezéséhez erőteljesebb támogatásra van szükségük (IPA, é. n.). Az elrendezésben a hagyományos, protagonista-központú pszichodrámaéhoz képest egy sokkal aktívabb, értelmező játérendező szerepel és több koterapeuta, akiknek feladata, hogy a rájuk osztott „szerepeket empaticusan a páciens vagy fontos tárgyai különböző részeinek (egy konfliktus különböző oldalaként) kezeljék, és lefordítsák ezeknek a szerepeknek a látszólagos jelentését a mögöttük álló tudattalan (többnyire védekező, elhárító) folyamatokra.” (IPA, 10.)

A csoportos pszichoanalitikus pszichodráma gyakorlatáról és pszichoanalitikus elméleti horgonypontjairól szól René Kaës *La parole, le jeu, et le travail du préconscient dans le psychodrame psychanalytique de groupe* című könyvfejezetének fordítása, mely a **freudi álom**, **ismétlés** és **hasadás**, valamint a **winnicotti játék** fogalmai felől vizsgálja a pszichodráma jelenségeit mélyen beleágyazva gondolatmenetét a **lacani vágy** és **erőszak** és a **bioni gondolkodás** elméleteibe. „[A] pszichodramára alkalmaz[va]: a csoport a tudattalan vágy megvalósításának egy módzata, ami megköveteli, hogy a csoportbeli álmodók összegyűljenek. Az álom igényei, akárcsak a csoportosulási szükségessé teszik, hogy a csoportos jelenetekben figyelembe vegyék a tudattalan gondolatok színrevitelét, megjeleníthetőségét és hasadását. A pszichodráma terében ez a három folyamat lendül leginkább mozgásba: a szcenárióvá alakítást is a tér fogadja be a játék színpadán.”

Pszichodráma vezetőként és az elméleti pszichoanalízis egyik hazai elkötelezettjeként észlelhető, ha egy pszichodramatista analitikus szemléletű; a magyar irányok között mégsem jelenik meg expliciten az analitikus. Ennek magyarázatát nyújtja Mérei Zsuzsa és Vikár András tollából „*Látva lássanak.*” *Pszichodráma csoport vezetés analitikus háttérrel* című tanulmánya. A szöveg egyik fontos állítása, hogy a magyar pszichodráma gyakorlatában szervesen, olykor reflektálatlanul van jelen a „Mérei Ferenc társas szemléletéből és a Budapesti Iskola analitikus hagyományából” táplálkozó analitikus örökség. Így az analitikus jelző hazai kontextusban inkább a pszichodráma vezetők attitűdjére és a csoportokban zajló

jelenségek magyarázatában pszichoanalitikus elméleti fogalmak beemelésére utal. Ennek feltárására a szerzők Pajor Andrással munkacsoportot is létrehozta a Magyar Pszichodráma Egyesületen belül (<http://www.pszichodrama.hu/mpe-magyar-iskola-munkacsoport/>). A vezetési gyakorlatot meghatározó analitikus attitűd olyan technikákban ölt testet, mint a **bizonytalanságot tűrő**, csak szükség esetén beavatkozó **követve vezetés** vagy a **szabadon lebegő figyelem**, a csoporton és az egyének belső világában zajló történések megértésében pedig az **áttétel** és a **kortárs interszubjektív elméletek** fogalmai adnak mankót. „**Ferenczitől** örököltük a nyitottságot az aktivitásra és a paciensek felé fordulást. **Bálinttól** a regresszió és az újrakezdés terápiás szemléletét. A korai preverbális proprioceptív érzékeléssel való munkát **Hermann** megkapaszkodási ösztön teóriája inspirálta.” (Vikár, 2007, 39, idézi jelen kötetben Kökény)

Kökény Veronika „*Az egész világ egy színpad*”: *Az átmeneti tér és a rétegződő szelf-érzetek pszichoanalitikus elméletének beépülése a pszichodrámacsoport módszer elméletébe* című tanulmánya is az előző gondolkodási módot követi: a gyakorlatra olvassa rá a pszichoanalitikus fogalmakat, ezáltal megértést és elméleti alátámasztást keresve, nyújtva a történéseknek. A tanulmány kiemelkedő értéke, hogy a pszichodráma elméletét és gyakorlatát értőn kapcsolja össze **Winnicott átmeneti tér** és **Stern bontakozó szelf-érzet** fogalmaival. Emellett pedig különböző elméletalkotók meglátásait rakja egymás mellé egyazon jelenség kapcsán: „Mi történt a nézők és a színpadon lévők között, amikor láthatatlanul bepillantottunk egy pszichodráma csoportba? Különböző elméletalkotók különféle válaszokat adnának erre. J. L. Moreno, aki orvosból lett a szociometria, a pszichodráma, a csoportpszichoterápia atyja, azt látná, hogy *Találkozás* történt. [...] Mérei Ferenc, a magyarországi klinikai pszichológia és pszichodráma kidolgozója azt érezné, hogy egy együttes élményben vett részt a csoport. Daniel Stern, a csecsemő interperszonális világának integratív kutatója szelf-érzetek rétegzettségét látná a jelenetben. Winnicott, a brit gyermekorvosból lett pszichoanalitikus és teoretikus így fogalmazna: a köztes térben voltak, ami a belső és a külső világot szétválasztja, és egyszersmind kölcsönösségben tartja.” Ez a gesztus önmagában is az összevetés, az egymásra hatások keresésének perspektíváját nyitja meg.

Ez utóbbi személyes, életrajzi rétegeibe nyújt betekintést Erdélyi Ildikó *A pszichodráma megszületésének története és a pszichodráma gyakorlata – személyes tükörben* című írása, melyben Zerka Morenóval és Mérei Ferencsel való kapcsolatát, a közös munka hatását saját megközelítése kidolgozásában mutatja be érzékletesen, jelenetszerűen. A francia pszichoanalitikus iskola technikái Erdélyi Ildikó közvetítésével kerültek be a magyar pszichodráma alakuló fázisába (Mérei, Pajor, Vikár, é. n.). Erdélyi jelen tanulmányában erről is olvashatunk: „A következő találkozáskor meséltem a csoportos pszichoanalitikus pszichodramáról, amivel Párizsban ismerkedtem meg. Egy éven át hetente este 9-kor kezdődtek a két óra hosszát tartó ülések szinte a sötétben, ahol csupán egy letakart lámpa pislákol. Ott előfordult, hogy senki sem szólt, és a szorongás eluralkodott minden résztvevőn. Amikor végre valaki megszólalt, ez utóbbi személy lett a protagonista, azaz a főszereplő. Egy nő és egy férfi szakember vezették a csoportot, és kivárták hosszan, hogy valaki elkezdjen beszélni, aki a csend nyomasztását már nem bírta tovább.”

A tematikus szám utolsó tanulmánya, Papp-Zipernovszky Orsolya: „*Színváltó vagyok*”: *A szégyen megjelenése és kezelése az önismereti pszichodráma-csoportban*, éppen az ellenkező irányból közelíti tárgyát: egy, az érzelempszichológia területén és a pszichoanalízisben több évtizede – elméleti igénnyel is – fókuszba került jelenség, a szégyen típusait, előfordulásait és feldolgozási lehetőségeit járja körül a pszichodráma csoportban. Fő állítása, hogy a protagonista-központú pszichodramatikus technikák – az aktuális szégyenérzet konkrét jelenethez, majd személyekhez kapcsolásával és újrajátszásával, az érzelmek tudatosításával és kimondatásával, végül a gátolt energiák felszabadításával és/vagy egy pozitív interperszonális kapcsolat újraépítésével – különösen alkalmasak a szégyen megjelenítésére és átdolgozására.

Műhely rovatunkban kapott helyet Szatmári Zsolt *Kísérlet a bioni csoport-alapfeltevések és a jungi archetípusok összeegyeztetésére* című szövege, mely ugyan nem a pszichodráma pszichoanalitikus értelmezéseibe nyújt betekintést, de kreatív példája nagyhatású pszichoanalitikus elméletek és fogalomrendszerek összehangolásának. „Így az alapfeltevések végső soron a jungi árnyék fogalom különböző aspektusainak csoportba való közös projekciójának tekinthetők, új szempontot adva a terápiás értelmezési és intervenciók lehetőségeihez.”

Papp-Zipernovszky Orsolya

Felhasznált irodalom

- International Psychoanalytic Association** (é. n.). *A pszichoanalízisről: A pszichoanalitikus pszichodráma.*
https://www.ipa.world/IPA/IPA_Docs/Hungarian%20About%20Psych.pdf
- Kaës, R. – Missenard, A. – Nicolle, O. – Benchimol, M. – Blanchard, A.-M. – Claquin, M. – Villier, J.** (1999). *Le psychodrame psychanalytique de groupe.* Paris: Dunod.
- Kestemberg, E. – Jeammet, P** (1987). *Le psychodrame psychanalytique.* Paris: Presses universitaires de France.
- Mérei Zs. – Pajor A. – Vikár A.** (é. n.). *Magyar Iskola Munkacsoport.*
<http://www.pszichodrama.hu/mpe-magyar-iskola-munkacsoport/>